

**Materiały
do dyskusji
po projekcji
filmu
*Zima
na Lampedusie***

Materiały
do dyskusji
po projekcji
filmu
*Zima
na
Lampedusie*

2

PODSTAWOWE INFORMACJE

Agencja FRONTEX (Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej) odnotowała w 2015 r. rekordową liczbę ponad 1.820.000 przekroczeń granic zewnętrznych UE przez cudzoziemców nieposiadających dokumentów uprawniających do wjazdu i pobytu¹.

Według danych Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców (UNHCR) w 2015 r. 1.015.078 cudzoziemców przyplętno do Europy przez Morze Śródziemne². Najwięcej osób przybywających tą drogą do Europy pochodzi z: Syrii (43%), Afganistanu (23%), Iraku (14%), Pakistanu (3%), Nigerii (2%), Gambii, Gwinei, Wybrzeża Kości Słoniowej i Senegalu (po 1%). W 2015 r. do samych włoskich wysp przyplętno 153.842 cudzoziemców i aż 2/3 z nich pochodziło z sześciu państw, tj. Erytrei, Somalii, Nigerii, Sudanu, Syrii i Gambii³.

Jednocześnie, według danych Międzynarodowej Organizacji do Spraw Migracji w 2015 r. więcej niż 3.770 osób poniosło śmierć przekraczając ten szlak morski w drodze do Europy⁴.

UNIA EUROPEJSKA

Aktualnie aż 82% cudzoziemców przybywających do Europy przez Morze Śródziemne pochodzi z państw, których obywatele najczęściej otrzymują w UE ochronę międzynarodową⁵. W 2015 r. państwa członkowskie UE przyznały ochronę międzynarodową 330.350 cudzoziemcom, co stanowi wzrost aż o 72% w stosunku do roku 2014. Od 2008 r. prawie 1.000.000 osób otrzymało w Europie jedną z form ochrony międzynarodowej. Największą grupą byli obywatele Syrii (50%), a kolejną są Erytrejczycy (8%), występujący jako bohaterowie w filmie⁶. Najwięcej pozytywnych decyzji w przedmiocie udzielenia ochrony międzynarodowej wydano w dwóch państwach UE – w Niemczech (148.215) oraz w Szwecji (34.470)⁷.

1 Raport FRONTEX „Risk Analysis for 2016” dostępny jest pod adresem: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

2 Aktualne dane UNHCR dostępne są pod adresem: <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

3 Dane IOM dostępne są pod adresem: <https://www.iom.int/news/iom-migrant-arrivals-europe-sea-reached-23664-first-14-days-2016> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

4 Dane IOM dostępne pod adresem: <https://www.iom.int/news/over-3770-migrants-have-died-trying-cross-mediterranean-europe-2015> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

5 *Ibidem*

6 Dane zbiorcze eurostatu dostępne są pod adresem: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7233417/3-20042016-AP-EN.pdf/> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

7 *Ibidem*

POLSKA

Polska przyjmuje uchodźców od wielu lat.

W porównaniu z innymi państwami UE nasz kraj zajmuje zwykle 10.-13. pozycję w Europie pod względem liczby wnioskodawców. W latach 2005-2014 wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej złożyło w Polsce ponad 89.000 cudzoziemców. W ciągu ostatnich sześciu lat wnioskami o udzielenie ochrony międzynarodowej objętych było blisko 61.000 cudzoziemców. Rocznie o nadanie statusu uchodźcy w RP ubiegało się od 6.500 osób w 2010 r. do 15.000 w 2013 r. Charakterystyczną cechą populacji cudzoziemców ubiegających się o ochronę w Polsce jest najwyższy w Europie odsetek kobiet (47-50%) i dzieci (41-45%)⁸.

Jednocześnie uznawalność wniosków o ochronę międzynarodową (odsetek decyzji pozytywnych) jest jednym z najniższych w Europie i kształtuje się poniżej 20%. Dla porównania – w Danii, Holandii czy Szwecji wynosi on powyżej 70%⁹. W Polsce w 2015 r. wydano dokładnie 695 pozytywnych decyzji w przedmiocie udzielenia ochrony międzynarodowej (do danych tych zaliczono także pobyt humanitarny udzielany w odrębnej procedurze powrotowej przez Straż Graniczną)¹⁰.

Najwięcej wniosków o ochronę składają w Polsce obywatele Rosji – 62.786 osób w latach 2007-2015¹¹. Zdecydowana większość z nich deklaruje narodowość czeczeńską¹² (Czeczenii są także narodem muzułmańskim¹³). Kolejne państwa pochodzenia ze znaczącą liczbą potencjalnych uchodźców to: Gruzja – 12.730, Ukraina – 4.976 (6%), Armenia – 1.512 oraz Syria – 814¹⁴.

Liczba potencjalnych uchodźców napływających na terytorium Polski uzależniona była i nadal jest przede wszystkim od sytuacji geopolitycznej i ekonomicznej w poszczególnych krajach pochodzenia. Polska traktowana jest bowiem przez cudzoziemców jako państwo wjazdowe o profilu

8 Dane statystyczne dostępne są pod adresem: <http://udsc.gov.pl/wp-content/uploads/2015/05/refugee-report.pdf> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

9 Dane statystyczne dostępne są pod adresem: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Distribution_of_first_instance_decisions_on_%28non-EU%29_asylum_applications_2015_%28%29%29_YB16.png [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

10 *Ibidem*

11 Dane statystyczne dostępne są pod adresem: <http://udsc.gov.pl/wp-content/uploads/2016/01/top5-ochrona1.pdf> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

12 Dane statystyczne dostępne są pod adresem: <http://udsc.gov.pl/wp-content/uploads/2015/05/refugee-report.pdf> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

13 Judith Twigg, Differential Demographics Russia's Muslim and Slavic Populations PONARS Policy Memo No. 388, Virginia Commonwealth University, Grudzień 2005, Publikacja dostępna pod adresem: https://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/ponars/pm_0388.pdf [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

14 Dane statystyczne dostępne są pod adresem: <http://udsc.gov.pl/wp-content/uploads/2016/01/top5-ochrona1.pdf> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

tranzytowym¹⁵ – średnio około 80% postępowań w przedmiocie udzielenia ochrony międzynarodowej jest umarzanych¹⁶ z uwagi na brak zainteresowania ze strony wnioskodawców¹⁷, którzy najczęściej, mimo że nie są do tego uprawnieni, przekraczają granice Polski udając się do zachodnich państw członkowskich UE.

OBAWY SPOŁECZNE POLAKÓW WOBEC CUDZOZIEMCÓW

Cudzoziemcy pochodzący z państw Bliskiego Wschodu i Afryki – których przyjazd budzi obecnie tak silne obawy – również od wielu już lat mieszkają w Polsce. W 2014 r. dokument uprawniający do legalnego pobytu w Polsce (m. in. karty pobytu w związku z otrzymaniem zezwolenia na pobyt czasowy, zezwolenia na pobyt stały, statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej, zgody na pobyt tolerowany) posiadało 544 obywateli Iraku, 257 obywateli Iranu, 798 obywateli Syrii, 927 obywateli Egiptu, 183 obywateli Afganistanu, 7 obywateli Erytrei oraz 217 obywateli Libii¹⁸.

PODSTAWOWE REGULACJE PRAWNE

Z danych przedstawionych powyżej wynika, że kryzys migracyjny dotyczy przede wszystkim osób, które ubiegają się o udzielenie im ochrony międzynarodowej (ang. *asylum-seeker*) oraz na późniejszym etapie tę ochronę otrzymują, stając się uchodźcami sensu stricto (ang. *refugee*), a nie tzw. migrantów ekonomicznych.

KIM SĄ UCHODŹCY

Termin „osoba ubiegająca się o udzielenie ochrony międzynarodowej” nie zawiera żadnych domniemań, po prostu opisuje fakt, że dana osoba złożyła wniosek o udzielenie jej ochrony międzynarodowej. To systemy azylowe państw członkowskich UE mają na celu określenie, które osoby ubiegające się o udzielenie ochrony międzynarodowej rzeczywiście kwalifikują się

do jej uzyskania. Osoby uznane w wyniku odpowiednich procedur za niebędące uchodźcami ani niepotrzebujące innych form ochrony międzynarodowej (ochrona uzupełniająca) czy form pobytu o charakterze humanitarnym mogą być odesłane do kraju pochodzenia.

KONWENCJA DOTYCZĄCA STATUSU UCHODŹCÓW Z 1951 R.

Proces tworzenia systemu prawa międzynarodowego, konwencji i wytycznych mających na celu ochronę uchodźców rozpoczął się we wczesnych latach XX wieku w ramach Ligi Narodów. Jego punkt kulminacyjny przypadł na dzień 28 lipca 1951 r., kiedy na specjalnej konferencji Narodów Zjednoczonych przyjęto Konwencję dotyczącą statusu uchodźców, która jest obecnie kluczowym dokumentem prawnym w dziedzinie ochrony uchodźców. Konwencja dotycząca statusu uchodźców z 1951 r. uznawała międzynarodowy zakres kryzysów uchodźczych oraz potrzebę współpracy międzynarodowej i dzielenia się przez państwa odpowiedzialnością w tym względzie, co pozostaje aktualne do dziś.

Konwencja definiuje pojęcie uchodźcy i określa, jakiego rodzaju ochronę prawną, inną pomoc oraz prawa socjalne uchodźcy powinni otrzymać od państwa będącego sygnatariuszem Konwencji. Kluczowe postanowienie Konwencji wyraźnie zabrania zwracania uchodźców do kraju, z którym wiążą się ich obawy dotyczące prześladowań. Konwencja określa także obowiązki uchodźców wobec rządu państwa przyjmującego i precyzuje, iż osoby pewnej kategorii, np. przestępcy wojenni, nie spełniają kryteriów warunkujących uzyskanie statusu uchodźcy.

Zgodnie z Konwencją z 1951 r., będącą od sześciu dekad dokumentem o fundamentalnym znaczeniu dla ochrony uchodźców, uchodźcą jest osoba, która „na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych, przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa”¹⁹.

Uchodźcy nie są objęci ochroną przez własne państwo – często to właśnie rząd tego państwa grozi im prześladowaniem. Jeżeli inne państwa nie przyjmą uchodźców na swoje terytorium

¹⁵ Dane statystyczne dostępne są pod adresem: <http://udsc.gov.pl/wp-content/uploads/2015/05/refugee-report.pdf> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

¹⁶ Dane statystyczne dostępne są pod adresem: <http://udsc.gov.pl/wp-content/uploads/2016/01/top5-ochrona1.pdf> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

¹⁷ Dane statystyczne dostępne są pod adresem: <http://udsc.gov.pl/wp-content/uploads/2015/05/G%C5%82%C3%B3wne-trendy-migracyjne-2014.pdf> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

¹⁸ Dane statystyczne dostępne są pod adresem: <http://udsc.gov.pl/statystyki/> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

¹⁹ Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515 i 517); tekst dostępny pod adresem: <http://www.unhcr-centraleurope.org/pl/pdf/materialy/konwencje/konwencja-dotyczaca-statusu-uchodzcow-z-1951-r/tekst-konwencji-z-1951-r.html> [dostęp z dnia 22.04.2016 r.];

i nie udzielą im pomocy, mogą skazać ich na śmierć lub na życie w ukryciu, bez możliwości przetrwania i bez przysługujących im praw. Najważniejszym celem ochrony uchodźców jest znalezienie trwałego sposobu, który pozwoli uchodźcom na odbudowanie życia w godności i w pokoju.

CHCESZ WIEDZIEĆ WIĘCEJ?

Przede wszystkim zapoznaj się z dokumentami i danymi przywołanymi w przypisach!

Ponadto zajrzyj na:

Międzynarodowa Organizacja do Spraw Migracji (IOM) <https://www.iom.int>

Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców (UNHCR)

- strona globalna <http://www.unhcr.org/>

- dane, raporty i statystyki <http://data.unhcr.org/>

- strona przedstawicielstwa na Europę Środkowo

-Wschodnią <http://www.unhcr-centraleurope.org/pl/>

Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej (Agencja FRONTEX) <http://frontex.europa.eu/>

Eurostat <http://ec.europa.eu/eurostat>

Urząd do Spraw Cudzoziemców <http://udsc.gov.pl>

- statystyki <http://udsc.gov.pl/statystyki/>

- raporty specjalne <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-specjalne/>

- Erytrea – wskaźniki migracyjne <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-specjalne/erytrea-wskazniki-migracyjne/>

- Syria – wskaźniki migracyjne <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-specjalne/syria-wskazniki-migracyjne/>

- Syria – wskaźniki migracyjne <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-specjalne/syria-wskazniki-migracyjne/>

- Syria – wskaźniki migracyjne <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-specjalne/syria-wskazniki-migracyjne/>

- Syria – wskaźniki migracyjne <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-specjalne/syria-wskazniki-migracyjne/>

- Syria – wskaźniki migracyjne <http://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-specjalne/syria-wskazniki-migracyjne/>

Najważniejsze akty prawne:

Konwencja dotycząca statusu uchodźców sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r.

- tekst Konwencji z 1951 r. dostępny pod adresem: <http://www.unhcr-centraleurope.org/pl/pdf/materialy/konwencje/konwencja-dotycza-ca-statusu-uchodzcow-z-1951-r/tekst-konwencji-z-1951-r.html>

- tekst Protokołu z 1967 r. dostępny pod adresem: <http://www.unhcr-centraleurope.org/pl/pdf/materialy/konwencje/konwencja-dotycza-ca-statusu-uchodzcow-z-1951-r/protokolu-doniej-z-1967-r.html>

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP

Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 3433, dostępna pod adresem: <http://goo.gl/VFDoUS>

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, r 5 „Integracja cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą”

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (art. 87 i n.)

Publikacje Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka:

O dotychczasowych migracjach do Polski: Helsińska Fundacja Praw Człowieka „Cudzoziemcy w Polsce. Podręcznik dla funkcjonariuszy publicznych”, rozdz. I, publikacja dostępna pod adresem: <http://goo.gl/AP1ipu>

O przesiedleniach i relokacji w UE: Helsińska Fundacja Praw Człowieka, „W poszukiwaniu ochrony...”, str. 81-85, publikacja dostępna pod adresem: <http://goo.gl/CeYPn6>

O prawidłowym nazewnictwie w stosunku do cudzoziemców: Helsińska Fundacja Praw Człowieka, „Wychodząc z cienia. Badanie prawnych, politycznych i społecznych konsekwencji programu regularyzacyjnego 2012”, rozdz. I, publikacja dostępna pod adresem: <http://goo.gl/QoXcIg>

Helsińska Fundacja Praw Człowieka, „Od migracji do integracji. Vademecum”, publikacja dostępna pod adresem: <http://goo.gl/Mt1o1>

O pomocy socjalnej dla cudzoziemców: Helsińska Fundacja Praw Człowieka, „W poszukiwaniu ochrony...”, str. 52-53 publikacja dostępna pod adresem: <http://goo.gl/7ekQoW>

O integracji cudzoziemców w Polsce: Helsińska Fundacja Praw Człowieka „Cudzoziemcy w Polsce. Podręcznik dla funkcjonariuszy publicznych”, rozdz. VIII, publikacja dostępna pod adresem: <http://goo.gl/FVptaz>

Inne:

Helsińska Fundacja Praw Człowieka na temat „Mitów dotyczących kwot uchodźców czyli przesiedleń i relokacji”: <http://www.hfhr.pl/mity-dotyczace-kwot-uchodzcow-czyli-przesiedlen-i-relokacji/>

Stanowisko Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w sprawie sytuacji uchodźców w Europie, dostępne pod adresem: <http://goo.gl/DVy97O>

MSWiA, Wszystko, co chciałbyś wiedzieć o procesie udzielenia ochrony uchodźcom z Syrii i Erytrei, dostępne pod adresem: <https://goo.gl/rV7Op>

Informacje Urzędu do Spraw Cudzoziemców dotyczące systemu pomocy socjalnej, dostępne

pod adresem: <http://goo.gl/eLEZq>
Biuro UNHCR, „Zasady i tryb ustalania statusu uchodźcy zgodnie z Konwencją dotyczącą statusu uchodźców z 1951 r. oraz Protokołem dodatkowym do niej z 1967 r. Podręcznik”, dostępny pod adresem: <http://goo.gl/jZCaca>
Konwencja dotycząca statusu uchodźców z 1951 r. – pytania i odpowiedzi, dostępna pod adresem: <http://www.unhcr-centraleurope.org/pdf/resources/conventions/refugee-convention/1951-refugee-convention-questions-and-answers.html>

Konwencja z 1951 r. – najczęściej zadawane pytania (jęz. ang.), dostępna pod adresem: <http://www.unhcr-centraleurope.org/pdf/resources/conventions/refugee-convention/1951-refugee-convention-questions-and-answers.html>

Raport NIK o systemie pomocy społecznej dla uchodźców, 13 listopada 2015 r., dostępny pod adresem: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-systemie-pomocy-spoecznej-dla-uchodzcow.html>

Raport NIK o udzielaniu ochrony cudzoziemcom w Polsce, 15 marca 2016 r., publikacja dostępny pod adresem: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-udzielaniu-ochrony-cudzoziemcom-w-nbsp-polsce.html>

grantów przybywających szlakiem z Morza Śródziemnego? (Odp. znajduje się w tekście zawartym powyżej – NIE! Do Polski przybywają głównie mieszkańcy byłych republik Związku Radzieckiego)

9. Czy Polsce grozi masowy napływ migrantów przybywających szlakiem z Morza Śródziemnego? (Odp. znajduje się w tekście zawartym powyżej – NIE! Jesteśmy państwem o profilu tranzytowym w kontekście ochrony międzynarodowej)

10. Czy państwa UE w tym Polska mogą nie przyjąć wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej osoby, która stawi się na ich granicy? (Odp. bezwzględnie NIE! Takie działanie stanowiłoby bowiem naruszenie podstawowej zasady prawa uchodźczego – *non-refoulement!*).

opracował Daniel Witko

prawnik Programu Pomocy Prawnej dla Uchodźców i Migrantów Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, aplikant adwokacki Izby Adwokackiej w Warszawie, autor publikacji o tematyce migracyjnej

PRZYKŁADOWE PYTANIA DO DYSKUSJI

1. Jacy cudzoziemcy przybywają obecnie do UE przez Morze Śródziemne? (Odp. znajduje się w tekście zawartym powyżej)
2. Czy możemy określić cudzoziemców przybywających do UE przez Morze Śródziemne migrantami ekonomicznymi? (Odp. znajduje się w tekście zawartym powyżej – NIE! W większości pochodzą z państw, których obywatelom w UE udzielana jest najczęściej ochrona międzynarodowa)
3. Kim jest *asylum seeker*? (Odp. znajduje się w tekście zawartym powyżej)
4. Kim jest uchodźca? (Odp. znajduje się w tekście zawartym powyżej)
5. Dlaczego osoby chcące ubiegać się o ochronę międzynarodową udają się do państw zachodnich UE? (Odp.: wysoki współczynnik decyzji pozytywnych w przedmiocie udzielenia ochrony międzynarodowej, wyższy standard życia, liczniejsze diaspory, efektywniejsze systemy pomocowe i integracyjne)
6. Czy uchodźstwo jest zjawiskiem nowym dla Polski? (Odp. znajduje się w tekście zawartym powyżej – NIE!)
7. Czy Polska jest krajem docelowym dla osób deklarujących chęć ubiegania się o ochronę międzynarodową w naszym kraju? (Odp. znajduje się w tekście zawartym powyżej – NIE!)
8. Czy Polska jest krajem docelowym dla mi-